

»... da globlje bi spoznal zgodbe o svojih prednikih in znal odgovarjati na vprašanja iz podzavesti, da bi lahko razumel dogodke in si jih obrazložil ...«

Emil Kogoj Manfreda

Emil Kogoj Manfreda

KRONIKA KOGOJEVIH

JUTRO

Emil Kogoj Manfreda
KRONIKA KOGOJEVIH

Ada Klinkon
Opus skladatelja Marija Kogoja

Jezikovna priredba:
Leopold Verbovšek

Jezikovni pregled:
Marta Pavlin

Stavek in prelom:
ONZ Jutro

Izdala in založila:
ZALOŽNIŠTVO JUTRO, Ljubljana
in
ZALOŽBA BRANKO, Nova Gorica

Za založbi:
Stane Kodrič in Branko Lušina

Tisk:
DAN, d.d., Ljubljana

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-38/95 z dne 16. 2. 1995 sodi knjiga med proizvode,
za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
929.52 Kogoj
KOGOJ MANFREDA, Emil
Kronika Kogojevih / Emil Kogoj Manfreda. - Ljubljana : Jutro ;
Nova Gorica : Branko, 1995
ISBN 961-6006-20-7
46747392

Zakaj sem se poglobil v preteklost?

Želel sem podrobneje spoznati, kar se je dogajalo v zvezi z mojim rodom, hkrati pa me je k temu gnala podzavestna potreba.

Dosti je ljudi, ki nikoli niso začutili potrebe po razkrivanju tistega, kar je v tok dogodkov vključevalo njihove prednike; o marsikom bi utegnili reči, da mu ni mar, kaj se je dogajalo v življenju ljudi, katerih potomec je in od katerih je prevzel del genetske in kulturne dediščine. So pa tudi takšni kot jaz, pri katerih se v določenem življenjskem obdobju pojavi želja po gotovosti, nekakšna nuja, ki ga sili k temu, da bi se oprijel nečesa v globini svoje notranjosti; med tem pa je tudi potreba po razkritju lastnega izvora. V mojem primeru pa je spodbudo za iskanje pripisati dejstvu, da sem bil prisiljen zaradi zgodovinsko-političnih razlogov še kot otrok skupaj s starši zapustiti domače kraje, ki so mi za vedno ostali v spominu.

Podzavestna želja, da bi nadomestil izgubljeni čas, me je silila, da se ponovno povežem z vsem, kar je združeno z mojim izvorom, in pobrskam po preteklosti, da bi se dvignil nad osebne spomine in skušal izvedeti čim več o svojih koreninah.

To popotovanje nazaj v čas mi je narekovala ljubezen do svoje matere, ki je bila Kogojeva po stranski veji Šušterjevih (glej Valentina, sedmorojenca iz osmega rodu). Po navdihu tistega, kar se mi je vtisnilo v spomin iz njenega pripovedovanja, sem se lotil iskanja po arhivih in poslušal pričevanja, da sem obnovil in dopolnil, kar sem bil izvedel od nje.

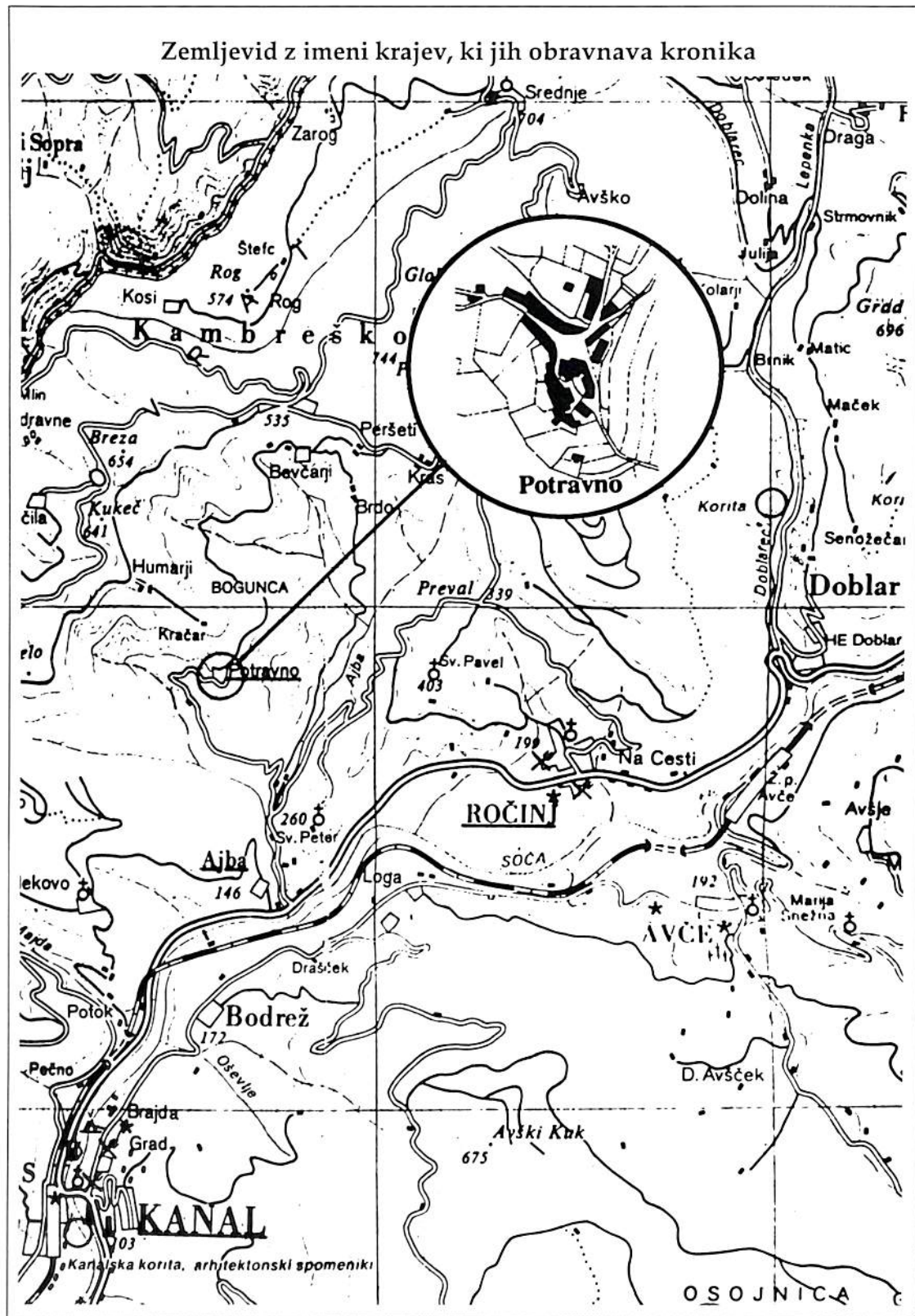
V tem delu obravnavani dogodki niso tako pomembni kot tisti, o katerih govori klasična zgodovina, temveč so manjšega pomena, saj zadevajo preproste ljudi, kmetovalce in obrtnike, ki so živeli podrejeno in na obrobju svetovnega dogajanja. Arhivske podatke o njih je najti v župnijskih matičnih knjigah, ki so se skozi stoletja polnile z neodločljivimi zabeležbami o človekovem obstoju, kakršne so njegovo rojstvo, življenje in smrt. In prav na podlagi teh zapisov nam je omogočeno poseči v družinsko preteklost.

Ko sem iskal po župnijskih arhivih in matičnih uradih posamezne kamenčke za mozaik svojega rodovnika, sem ugotovil, da iz našega rodu izhaja tudi znani slovenski glasbenik Marij Kogoj.

Kot sklep k temu delu o svojem rodu želim pripomniti, da vsakdo od nas zapusti sled svojega obstoja, manj opazno preprosti ljudje, pomembnejšo redkejši posamezniki, ki so se odlikovali s pogumom, zavzetostjo, predanostjo in ustvarjanjem lepote.

Spoznal sem truda polno življenje svojih rojakov. Z občutki hvaležnosti občudujem ponos, ki jim je dajal moč, da so ohranili svojo narodno pripadnost, kljub zgodovinskim in družbenim preobratom.

Emil Kogoj Manfreda

Star zemljevid ročinjske okolice

Zgodovina in navade v vaseh srednjega Posočja, kjer so živeli Kogojevi

Ročinj

Vas Ročinj se razteza po prostrani in lepo obdelani ravnici v srednji Soški dolini. Zaradi posrečene lege med pobočji hribov in reko je bil ta kraj že v davni izbran za naselitev.

Prastari pergament iz leta 1083, ki ga je v cesarskem arhivu na Dunaju poiskal zgodovinar Karl von Czoernig, govori o podaritvah goriških grofov opatiji v Rožacu.⁽¹⁾ V opisu obširnega ozemlja so razločno navedene vasi, ki zadevajo našo pripoved, med njimi tudi »valle Runzinae« (Ročinjska dolina) in vas Runzina (Ročinj).⁽²⁾ To je najstarejši zapis, ki potrjuje obstoj Ročinja.

Vas je bila zagotovo znana že pred davnimi stoletji; to je potrjeno tudi s starim imenom doline: 'strata canalis Runzinae', tj. cesta Ročinjske doline (kanal je takrat pomenil dolino). Še v letu 1750 je furlanska kartografija uporabljala naziv *Canal di Roncina*⁽³⁾.

Pokristjanjenje in cerkvena organiziranost posoških dolin

in bližnjih ozemelj, ki sta bila delo misijonarjev iz Ogleja, sta odločilno vplivala na izo-

blikovanje verske zavesti in družbene strukture prebivalstva.

Divjanje Ogrov leta 921 je hudo škodovalo kmetijstvu, trgovini ter civilnemu in verskemu življenju v dolini. Obnova ni bila videti lahko delo, toda patriarhi so zahtevno nalogo zaupali benediktincem iz samostana v Rožacu. S tem so si ti pridobili tolikšne zasluge, da so goriški grofje njihovemu samostanu podelili pravice, kot je rečeno v omenjeni listini.

Izvzetje je veljalo za obrezovanje trt od 24. februarja do 19. marca, za setev koruze od 24. aprila do 15. maja, za košnjo od 15. junija do 24. julija ter za trgatve in setev od 7. septembra do 11. novembra.

Leta 1705 so uvedli davek na vino in meso, kar je povzročilo splošno nezadovoljstvo v naših krajih. Zato so se leta 1713 uprli prebivalci Tolmina, Čepovana, Trebuše, Banjšic in Pivškega; protest je zajel potem vsa sosednja ozemlja na Krasu in v Furlaniji. Uporniki so prišli celo v Gorico, toda upor je gosposka zadušila in vodje so bili usmrčeni.

Preberimo primer, kako so določali vrednost zemlje in pridelka ter plačilo desetine in četrtnine:

AJBA
OBČINA V GOSPOSTVU
ANTONIJA RABATTA
IZ KANALA

Zaselki te občine: Nekovo, Kambreško, Peršeti, Bevčarji, Potravno itn.

Merica za žito je podobna kanalski, uteži so enake goriškim, prav tako pa mere za vino.

Vsako zemljišče plača četrtno pšenice opatiji v Rožacu.

Četrtni del konoplje je treba plačati z desetimi soldi v gotovini.

Sosednje plačajo desetino za drobnico; kadar je živali manj kot deset, plačajo 1/2 solda za glavo poleg pristojbine za vsako zemljišče.

Raboto opravljajo brezplačno za dela skupnega interesa (gradnjo cest, mostov itd.) in s pristankom gospoda pravdorečnika (grofa Rabatta), ki po dogovoru plača dekanu v Ajbi v njegovem dekanatu opravljena dela.

Občinski pašniki so na strminah in so preraščeni z grmovjem; vseh je za 1800 njiv.

Vsa zemlja te občine (Ajbe) ima gorsko lego. Blizu so Tolminske Alpe; zato so vetrovi močni, pogoste so slane in zapade veliko snega. Zaradi tega kosijo travo enkrat, drugič le poredko, ker ne dozori.⁽⁹⁾

(9) Goriški državni arhiv: Terezijanski kataster, zemljiške knjige 1761–1891, izvleček iz posestniške knjige in evidence, št. 1.

PARTITA N.° 13
Cogoi Giovanni q. Stefano, Vipaviz Antonio q. Antonio, Capi del Terreno: Cogoi, Consorti Perse Urbano Rabatto q. Michele e Cogoi Matteo q. Antonio.

No.	Descrizione	Quant.	Quant.			CONFINI DA QUATTRO PARTI				Valore Intrinseco	DEGLI ACCRAVJ LORO		
			F.	C.	T.	Oriente	Ocidente	Meridi	Setentrione		F.	C.	T.
228			25	3	2					240			
			5	2	22					111			

Zgornji dokument je precejšnjega pomena, čeprav je bil verjetno prepisan v katastrsko knjigo v novejšem času, saj vsebuje imena lastnikov, nazive zemljišč in višino davka. Nosilci lastništva, ki so vpisani v razdelku št. 13, so tako navedeni: Cogoi Giovanni qm. (pokojnega) Stefano, Vipaviz Antonio qm. Antonio, Capi del terreno, Cogoi, Consorti Perse Urbano qm. Michele e Cogoi Matteo qm. Antonio. Ker skupno uživajo zemljišče, vsi skupaj plačujejo davek grofu Antoniu Rabattu in oltarju sv. Ane v goriški stolnici. Med njimi beremo ime Iyana Kogoja, sina Štefanovega in vnuka začetnika rodu Petra Kogoja, ki se je rodil 14. 6. 1701 in umrl 25. 5. 1761; imenovani Ivan pripada tretjemu kolenu v rodovniku Kogojev. S pomočjo tega podatka moremo presoditi čas vpisa v tedanje urbarje. Še en zanimiv podatek nam nudi naštevanje upravičencev do

prejemanja davkov v tistem času: prvi je oltar sv. Ane v goriški stolnici, drugi pa grof Antonio Rabatta, kanalski gospod.

V istem dokumentu, katerega odlomek je prikazan na desni strani, beremo imena nosilcev lastniških pravic po smrti grofa Rabatta: leta 1795 grof Gian Carlo Coronini, 1817 njegov sin grof Michele Coronini, 1822 grof Felice Compignano, 1831 grofica Napoleone voj. kneginja Baciocchi, 1839 Blacas d'Aulps knez Pietro Ludovico in 1842 njegov sin Blacas d'Aulps Ludovico.

ANNO	POSSESSORE
1780	<i>N.° 1. Capitolo Metropolitano di Gorizia?</i>
1795	<i>N.° 2. Coronini Co. Gian Carlo.</i>
1817	<i>N.° 2. Coronini Co. Michele grof Gian Carlo Tomo 18. fog. 578</i>
1822	<i>N.° 2. Compignano Co. Felice Tomo 18. fog. 68</i>
1831	<i>N.° 2. Camerata Co. Napoleone Blacas d'Aulps Baciocchi Tomo 209 fog. 1281</i>
1839	<i>N.° 2. Blacas d'Aulps Co. S. E. e Baciocchi Pietro Ludovico Dario Tomo 254 fog. 578</i>
1842	<i>N.° 2. Blacas d'Aulps Daria Ludovico del Lic Daria Pietro Ludovico Tomo 275 fog. 1030 Via pubblica 1001</i>

drugih krajevnih zanimivosti.

Ceprav so bili ti mlini zgrajeni po istih načelih, se je vsak razlikoval od drugih po svojih tehničnih značilnostih.

Mlin pri Špičku je imel dve koriti; vsako je dovajalo vodo svojemu kolesu, ki sta delovali hkrati ali po eno, kar je bilo odvisno od prinesenega žita. Mleli so pšenico, koruzo in ajdo.

Samo dva sta bila opremljena s stopami za phanje prosa in ječmena: pri Špičku in pri Drejcu.

Mehanizem za phanje je bil opremljen z dvema tolkačema, ki ju je dvigalo isto mlinsko kolo.

Toda Potravno leži na pobočju brez potokov. Kljub temu so si zgradili majhen in zares originalen mlin. Imenoval se je Mlin pri Zdencu in je bil last (Čornijevih) Kogojevih, ki so bili kot Dolinčevi najbolj imoviti v vasi. Višek vode, ki je odtekal iz studenca, so napeljali v vodni zadrževalnik.

Vode je bilo dovolj, da je gnala kamen, ki je namlel, kolikor je bilo potrebno za dnevno rabo družine.

O Prgonovem mlinu pa meni spomeniško varstvo v Novi Gorici tole:

»Nadstropni mlin je prislonjen z eno stranjo k hiši.

Enokapna streha je v bistvu le podaljšek hišne. Svetloba prihaja vanj skozi majhne line. Lestve, ki je vodila v nadstropje, ni več.

Streho so obnovili in prekrili s sivim eternitom. Rustični omet je ohranjen samo na pročelju. Mlinsko kolo je razpadlo, dobro pa so ohranjene naprave v notranjosti.«

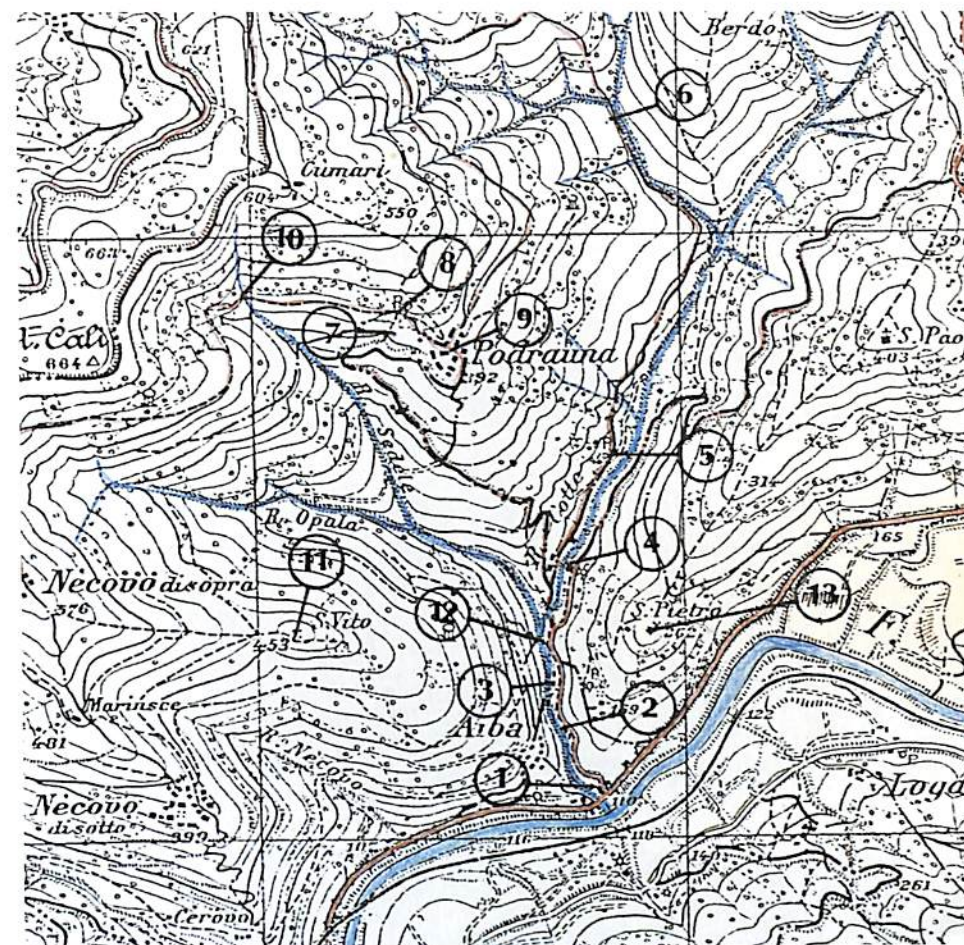
Star mlin

Cerkev sv. Vida

Do prve svetovne vojne so to cerkev radi obiskovali prebivalci Dolenjega in Gorenjega Nekova ter Potravnega. Prihajali so k maši na svetnikov dan. Ko je bila porušena, so opremo in kip sv. Vida prenesli v cerkev v Gorenjem Nekovu. Kanalska župnija na dan zavetnika sv. Vida (15. junija) vsako leto priredi mašo na kraju, kjer je stala cerkev.

Ruševine so zabeležene v seznamu novogoriškega zavoda za spomeniško varstvo kot zgodovinska vrednota:

Potravno – Ajba: mlini in druge krajevne zanimivosti

Mlini	Priimki lastnikov	Hišna imena
1. – Hiša in mlin	– Perše	– Pršinov
2. – Hiša in mlin	– Peternel	– Drejčev
3. – Hiša in mlin	– Maver	– Prgonov
4. – Hiša in mlin	– Trusnovec	– Špičku
5. – Hiša	– Lovišček	– Držanu
6. – Hiša	– Gerbec	– Leščarjev
7. – Mlin pri Zdencu	– Potravno	– Čornijev

Druge krajevne zanimivosti:

8. – Izvir (Zdenc)	– Potravno
9. – Korito	– Potravno
10. – Frnaža	– Potravno
11. – Sv. Vid (cerkev)	
12. – Napoleonov most	
13. – Sv. Peter (cerkev)	

sv. Petra, ki pa je novejšega izvora; leta 1935 jo je izdelal slikar Clemente del Neri.«

Te cerkvice odražajo kljub svoji majhnosti neko naravno skladnost linij in proporcij, njihovo lepoto pa poudarja domača krajina.

Ta sugestivna cerkvička spada v ročinjsko faro, je pa velikega pomena za ljudi na Potravnem. Marsikateri se je poročil v njej.

Joannes Kogoj se je ob drugi zakonski zvezi poročil s Fusco Sauli leta 1754. Eden od Mavrov se je leta 1762 v njej poročil z Marianno Kogoj.

Leta 1908 je v hiši pri cerkvi umrla Theresia, žena Andreja Kogoja, ki je bil mežnar. Leta 1911 je tam stanoval mežnar Franciscus Jerončič s Potravnega z ženo Marijo Kogoj.

Domačija Kogojevih

V tej hiši na Potravnem (slika na sosednji strani) so se naselili Kogoji; bila je vseskozi obljudena in še zdaj živijo v njej potomci.

Že v poglavju o davčnih obveznostih smo izvedeli, kako so bili kmetje obdavčeni in kako pomembno je bilo poznati lego zemljišč in njihovo velikost; gospodarji so bili obdavčeni na podlagi dohodkov. Med leti 1537–1542 so že delno uredili prve zemljiške knjige, ki pa so bile tako nepopolne, da so jih dopolnjevali do leta 1587.

Po dekretu cesarja Jožefa II. z dne 15. 12. 1785 je bil zemljiški kataster tako preurejen, da je podlaga še današnjemu.

Pomen zemljiškega katastra in map je v tem, da so postale javne in zavarovane lastniške pravice.

Do takrat popisane njive in hiše so bile v prvem katastru oštevilčene, da je bilo zaradi obdavčitve mogoče poiskati lastnika ali uporabnika. Domačija in skedenj Kogojevih na Potravnem sta imela številki 90 in 91.

Seveda, tak sistem iskanja posameznikov služi tudi kot anagraf.

Matičarsko službo so takrat opravljali župniki, toda ne preveč zanesljivo. Posebno v večjih krajih so ob vpoklicu pod orožje mnogi mladeniči zbežali.

Zato je bilo s cesaričinim odlokom uvedeno vojaško oštevilčenje hiš. To je bil pravi stavbni kataster, za katerega so prešteli vse hiše in da bi lahko nadzorovali ljudi v njih, je vsaka dobila svojo številko, ki se je razlikovala od številke stavbne parcele; imenovala se je konskripcijska (naborniška) številka.

Kogojeva domačija je bila označena s številko 122. Ko je

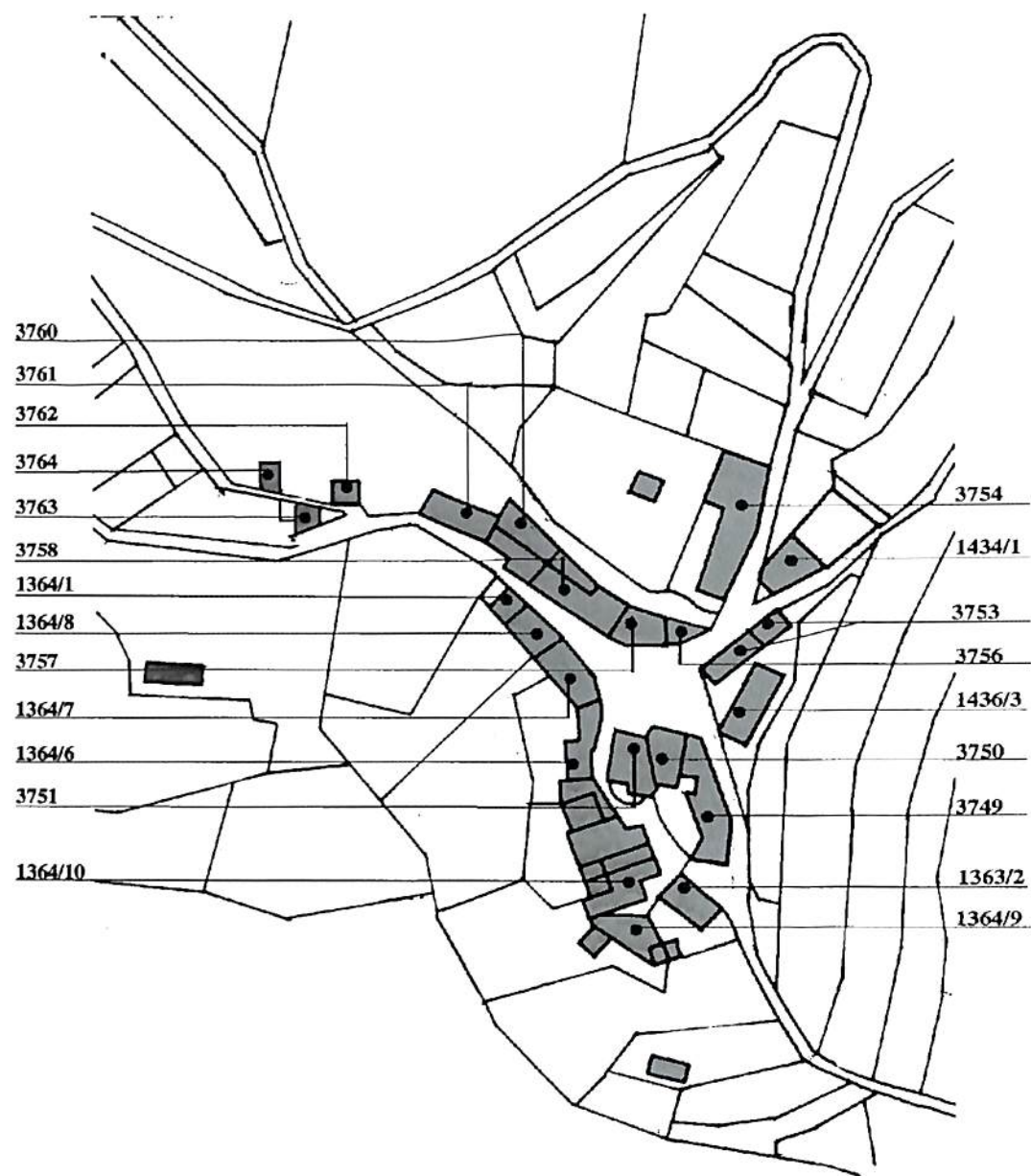
Potravno
Hiša, v kateri so se
naselili Kogojevi
in kjer še vedno
bivajo potomci
glavne veje
njihovega rodu.

bila pozneje odpravljena naborniška funkcija, je številka prevzela občinski pomen. Na dveh mestih sta objavljena izvlečka iz katastrske mape za Potravno; prva je iz leta 1820, druga pa je precej novejša, saj so številke že spremenjene.

Opišimo zavarovalno polico proti požaru, ki jo je Jožef Kogoj iz osmega kolena glavne veje rodu sklenil z zavarovalnico »Die k. k. priv. wexels. Brandschaden-Versicherungs-Anstalt in Graz« dne 31. maja 1907. V polici je opisana stavba Kogojev na Potravnem, označena s številko 148 po novem oštevilčenju.

Tako izvemo, da je hiša imela tri sobe na prvi etaži ter kuhinjo in bivalno sobo na višji etaži, v pritličju pa je bil hlev z dozidanim skednjem. Napol vkopana je bila kletna shramba. Polica, po kateri je stavba razdeljena na bivališče, podstrešje, hlev in skedenj ter kletno shrambo, zajema tudi parcelo št. 1364/8. Za vsak del stavbe posebej sta določena zavarovalna vrednost in letna premija. Popisana sta tudi pohištvo in oprema (ure, slike, ogledala) ter obleka, obutev, perilo, zlatnina, srebrnina, delovno orodje v shrambi, pridelki na podstrešju, vino, vinarska oprema ter meso v kletni shrambi, štirje voli in

Izveček
iz katastrske knjige za Potravno
in parcelne številke

Lastniki stavb, hišna imena in namembnost
v letu 1993

priimek	hišno ime	namembnost	št. parcele
1. - Laščak	- Stefinovi	- skedenj in hlev	- 3764
2. - Makarovič	- Pirčevi	- hiša	- 3762
3. - Kogoj	- Šušterjevi	- hiša in hlev	- 3761
4. - Laščak	- Tönovi	- hiša in hlev	- 3760
5. - Laščak	- Tönovi	- hlev	- 3758
6. - Laščak	- Stefinovi	- hiša in hlev	- 3757
7. - Makarovič	- Pirčevi	- Skedenj in hlev	- 3756
8. - Mugerli	- Jäkčevi	- hiša in hlev	- 3754
9. - Jerončič	- Dolinčevi	- skedenj in hlev	- 1434/1
10. - Kogoj	- Šušterjevi	- skedenj	- 3753
11. - Jerončič	- Dolinčevi	- skedenj	- 3753
12. - Jerončič	- Dolinčevi	- hiša	- 1436/3
13. - Kogoj	- Čornjevi	- hiša	- 3751
14. - Laščak	- Tamajšcevi	- hiša	- 3750
15. - Perše	- Pršinovi	- skedenj	- 3749
16. - Ipavec	- Ipävčevi	- skedenj in hlev	- 1363/2
17. - Ipavec	- Ipävčevi	- hiša	- 1364/9
18. - Jerončič	- Jerönčevi	- hiša in hlev	- 1364/10
19. - Perše	- Pršinovi	- hiša	- 1364/6
20. - Makarovič	- Kösovi	- skedenj	- 1364/8
21. - Kogoj	- Čörnjevi	- hlev in skedenj	- 1364/7
22. - Makarovič	- Marijančni	- hiša in skedenj	- 3763
23. - Makarovič	- Kösovi	- hiša	- 1364/1

... Zdaj vse to
bogastvo imen
izginja.
Zemlja je postala
last nikogar in
neobdelana ...

Archivio di Stato di Trieste Gemeinde Ajba – Kreis Görz – Steuerbezirk Kanal Comune di Ajba, circondario di Gorizia, distretto pe la riscossione delle tasse, Kanal Elenco delle particelle dei terreni situati nel Comune di Ajba, appartenenti al Sig. Anton Kogoj*, domiciliato a Potravno n° 122								
n° foglio	denomin. contrada	qualità legale	particella n°	casa n°	cognome e nome	condizione	domicilio	specie coltura
XI	Sedle	Signoria di Kanal	1288	122	Kogoj Anton	agricoltore	Ajba	colt. prato
XI	Sedle	"	1352	"	"	"	"	arativo
XI	Sedle	"	1353	"	"	"	"	arativo vitale
XI	Sedle	"	1354	"	"	"	"	prato
XI	Sedle	"	1367	"	"	"	"	arativo
XI	Sedle	"	1368	"	"	"	"	simile
XI	Sedle	"	1369	"	"	"	"	arativo vitale
XI	Sedle	"	1370	"	"	"	"	prato con frutti
XI	Sedle	"	1381	"	"	"	"	prato
XI	Sedle	"	1382	"	"	"	"	arativo vitale
XI	Sedle	"	1383	"	"	"	"	prato
	Pod platan	– Nad Sedle						
XI	Platan	"	1500	"	"	"	"	prato campagna ceduo simile
XI	Platan	"	1501	"	"	"	"	arativo
XI	Platan	"	1502	"	"	"	"	prato
	Platan	"	1517	"	"	"	"	arativo vitale
	Contrada Bisiach	"	1662	"	"	"	"	prato con piante di alto fusto

Edifici

Edifici intestati al Sig. Anton Kogoj, agricoltore di Potravno n° 122**

n° di mappa 90*** – qualità degli edifici: casa di abitazione

n° di mappa 91*** – casa d'uso (magazzino, deposito attrezzi, varie)

- * – glej 5. generacijo
- ** – hišna številka
- *** – vojaško oštevilčenje

RODOVNIK KOGOJEVIH

Neposredni potomci

Z opisom ozemlja in njegovo zgodovino smo se lotili tudi rodovnika Kogojevih.

Ta družina je nastala in se povečini razvila v vasi Potravno.

V dokumentih ročinjske župnije, ki ima eno najstarejših cerkva Soške doline in v katero spada v cerkvenem pogledu Potravno, smo prvokrat odkrili ime Cogoj Peter. Težko pa bi bilo poiskati pravi kraj, iz katerega so prišli Kogoji; v sosednjih vaseh so hišna imena velikokrat nastala iz očetovega kot drugod po Sloveniji.

Glede veje, za katero se zanimamo, smemo reči, da je njen začetnik Peter Cogoj, ki naj bi se rodil v letu 1607; zagotovo pa je znan dan njegove smrti, 21. oktober 1683. V zabeležbi o njegovi smrti je pripomba, da mu je bilo približno 76 let.

Podatkom o začetniku rodu in njegovih neposrednih potomcih smo dodali številke (1), (2), (3)...do (9), kjer se končajo moška nasledstva.

(Priimek Cogoj pišemo s C namesto s K in Lashzak namesto Laščak, ker je tako zapisano v matični knjigi. Isto velja za druge priimke. Prav tako so tudi osebna imena napisana kot v matičnih knjigah, medtem ko so v prilogi – rodoslovno deblo – napisana tako kot jih poznamo v slovenskem jeziku.)

(1) – *Petrus Cogoj se je poročil z neko Heleno Laszhak; datum poroke ni naveden, pri krstih in smrtih pa je njeno ime navedeno. Petrus in Helena Cogoj sta imela 5 otrok; to so bili:*

- *Stephanus, rojstni datum neznan, umrl 7.9.1719*
- *Urbanus, roj. 16. 5. 1662 (Botra: Ivan Laszhack et Magdalena uxor Josephi Beuzar)*
- *Philippus, roj. 30. 4. 1667 (Botra: Urbanus Ipaviz et Ursula ux. Mathei Cogoj)*
- *Antonius, roj. 13. 1. 1671 (Botra: Urbanus Pitamiz et Marina ux. Valentini Laszhack)*
- *Marina, roj. 23. 4. 1675 (Botra: Andrej Breszhack et Catharina ux. Martini)*

Petrus Cogoj je umrl 21. 10. 1683, kar smo že zapisali.

Helena Laszhak je umrla 17. 10. 1697 v približni starosti 65 let, kar pomeni, da je verjetno bila rojena leta 1632.

Faksimile:
Zabeležba smrti
Petra Kogoja.

Petrus Cogoj annorum 76 obiit 21 Octobris 1683

Nekaj pripomb o vlogi botrov in priimkih

Po cerkvenih zakonih boter in botra nista samo aktivni priči pri krstnem obredu, marveč sta tudi odgovorna za vzgojo krščenca med doraščanjem in moralno obvezana, da ga vzdržujeta, ako izgubi očeta. Ker sta imela botra tako pomembno vlogo v življenju krščenca, so njuna imena in dejavnost zelo koristni pri ugotavljanju rodu in spoznavanju socialnih razmer. Izbira botrov je bila premišljena. Izbirali so ju na podlagi njihovega položaja v družbi in ugleda, ki sta ga uživala v skupnosti. Izbirali so ju med prijatelji in sorodniki, pa tudi zunaj domače vasi.

Pri pisavi priimkov sem se strogo ravnal po originalnih vpisih v župnijski register. Očitno pa je, da so se priimki v teku stoletij razvijali in spreminjali, dokler niso dobili ustaljene oblike (v 18. st.). Navajam nekaj primerov:

Cogoj (1607) – Kogoj (31. 1. 1853)

Lashzak – Laszhack – Lasciack (5. 9. 1848) – Laščak

Laviszhik – Laviscig (4. 10. 1848) – Laviščik (3. 6. 1849) – Lovišček

Beuzhar – Beuzar – Beučar (10. 2. 1849)

Mnogoterih družbenih vplivov in tujega gospostva so se morali Slovenci otresti, da so smeli svoje priimke pisati v lastnem jeziku. Zadostuje, da preberemo imena na pokopališčih onkraj državnih meja: močno se razlikujejo od izvornih slovenskih.

Johan Kogoj iz osmega kolena, izseljenec v Ameriki.

Fotografija izvira najbrž iz 1920-ih let. Kaže troje od petih še živih otrok iz devetega kolena: Alojza, Olgo in Lamberta. Ob njih sta ded Mihael (7. koleno) in mati Alojzija Kos, vdova po Jožefu, prvorojencu iz 8. kolena.

STRANSKI VEJI

I. DRUŽINA

SKLADATELJA KOGOJA

Ko smo že povedali vse o glavnem rodu, bi radi prikazali tudi obe stranski veji. Iz rodu Kogojevih izhajajo pomembne osebe, ki so v ponos družini. Najprej se bomo seznanili s predniki skladatelja Marija Kogoj.

Začetnik rodu je bil Joannes, kateremu je bil oče Antonius Cogoj in mati Marianna Stanic. Pripadal je šestemu kolenu Kogojev (glej rodovnik 6).

Joannes je zapustil Potravno in se nastanil v Kanalu; dne 6. novembra 1843 se je poročil z Lucijo Stanic. Zakon je bil blagoslovljen z rojstvi desetih otrok:

- Joannes, roj. 16. 6. 1845
- Antonius, roj. 11. 6. 1848
- Antonius, roj. 11. 6. 1848
- Josephus, roj. 27. 2. 1850
- Carolina, roj. 21. 4. 1854
- Theresia, roj. 28. 3. 1856
- Francisca, roj. 27. 3. 1859
- Maria, roj. 18. 11. 1860
- Lucia, roj. 23. 1. 1863
- Stephanus, roj. 14. 10. 1864 – (Oče Marija Kogoj)
- Joanna, roj. 8. 5. 1867

Faksimila:

Vpis poroke
Joannesa Cogoja
in Lucije Stanic.

Vpis krsta
Stephanusa Kogoja.

1843									
Doba Podrauna 122		Joannes	1	24		Alba 129	Lucia	1	
glu; sub Alba		Cogoj					Stanig		
1843									
Quira uttine 2093		Angelus	1	48		Maria 21	Lucia 1		
Zanna		Antonius					et. aa. uol.		

1843	Canale	Stephanus	1	1		Joannes	Lucia nata	Stephanus	Stephanus
1843	411					Kogoj an	Stanig et	Stanig	Stanig
						tilla sp.	Canale fl.	Maria	Stanig
						Antonius	offlamm	Stanig	
						et voverit	Mihaelis		
						Maria nna	et Catharina		
						Theresia	x Joannes		

MARIJ KOGOJ

Dokumentacija v dodatku h kratkemu in zgoščenemu prikazu rodovnika Kogojevih s Potravnega je nastala po raziskavah v raznih arhivih. V njej je morda prvokrat in nepoporečno dokazana pripadnost Marija Kogoja do sedaj opisanemu rodu Kogojev. Uporabil sem tudi spomine še živečega glasbenikovega sina Marija Emila, ki ga poznam osebno.

Moj namen in zavzetost pri raziskovanju sta posledica dejstva, da se je po zaslugi svojih prirojenih sposobnosti in vztrajnosti povzpел nad tisto, kar sem v tem skromnem prispevku imenoval rodovnik ljudi »brez zgodovine«.

Najprej se bom le na kratko dotaknil še nekega drugega Kogoja, ki se je odlikoval po

diametralno nasprotni nastrojenosti v primerjavi s prvim, ki ga je bila sama duhovna ustvarjalnost.

Drugi je bil namreč mož dejanj, ki se je odlikoval v osvobodilnem boju svojega naroda med drugo svetovno vojno.

Očitno je to znamenje, da so bili tudi v družini, ki je od davnine semkaj kot sled zapuščala samo datume rojstva in smrti, navzoči geni ustvarjalnosti, umetniške duhovnosti, dejanj in poguma.

Toda pustimo ob strani ta odstop od srži pogovora; namenimo ga raje samemu Mariju Kogoju, ki ga osebno nisem poznal, marveč samo iz življenjepisov in recenzij o njegovih delih, katere so napisali bolj pristojni poznavalci.

Marij Kogoj,
skladatelj

Skladateljeva mati
(Na hrbtno stran
slike je Marij Kogoj
napisal: Moja mama,
Angela Filippini.
Dunaj XII-1915.)

Uporabil bom tisto, kar se mi je posrečilo z njihovo pomočjo dojeti o življenju in človeku, ki je spadal v družino Kogojevih kot jaz po svoji materi.

Marij Kogoj je bil svojski glasbenik, na katerega je moč gledati kot na mejnik v slovenski glasbeni zgodovini.

Bil je sin Štefana Kogoja in Angele Filippini iz Trsta, ki je bila po poklicu pevka. Zgodnjo mladost je preživel v Trstu, kamor se je bil iz Kanala preselil njegov oče zaradi zaposlitve.

Rodil se je kot tretji izmed petero otrok, 20. septembra 1892.

Krstili so ga na imena Julij, Dante, Alojzij. Leta 1896 mu je umrl v prvem letu starosti bratec Marij, pa so njega začeli klicati s tem imenom. To je povzročilo zmedo v njegovi istovetnosti; ko je potreboval dokumente, so mu matičarji izdajali potrdila s podatki o pokojnem bratu in ga pomlajali za tri leta. Naj je bilo kakorkoli že, zaradi te matičarske napake je v muzikologiji znan kot Marij.

Leta 1898 je umrl oče. Naš Marij z bratom Angelom ter sestro Ano in materjo so morali prestajati veliko revščino. Mati je dvakrat zaprosila za pomoč kanalsko občino, iz katere je bil pokojni mož, prvič 27. avgusta 1898 in drugič 23. marca 1899, toda obakrat zaman. Šele 28. julija 1899, devetnajst mesecev po očetovi smrti je občina sprejela prošnjo v toliko, da je mati oddala v rejo Ano in Marija.

Ta dokument je v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici.

Objavljamo odlomek sejnega zapisnika:

Dne 27. avgusta 1898.

Angela Filippini Kogoj iz Trsta, Ulica Barriera Vecchia 18 – prosi za denarno mesečno pomoč svojima otrokoma. Prošnja ni sprejeta.

Trst
Trg Barriera
Vecchia (stara
mitnica) v bližini
istoimenske ulice,
v kateri so se rodili
Marij ter brat
in sestra.

njegov član Marij Kogoj, skladatelj, predstavnik sodobne kulture. Večna mu slava.«

Karol Pahor pa je tako opisal pogreb?

»Malo nas je bilo. Mirno in neslišno se je pomikal žalostni sprevod po poledeneli poti od Žal proti Križu ... Zatopljeni v razmišljanje smo šli ob krsti prijatelja, v kateri so počivali posmrtni ostanki genija, ki je prepeval našemu narodu najčistejšo poezijo, kar jo je bilo pri

Skladatelj
portret
(naslikal Saša Šantel)

Ljubljana
V ozadju ulica Pod
Trančo s hišo, kjer
so dlje časa
stanovali Kogojevi.

To delo je pomenilo njegov labodji spev. Morda zaradi prirojene hibe, morda zaradi dodatnega fizičnega napora med skladanjem opere, mu je oslabil um in se razblinil v nič.

Bolezensko stanje so sprva občasno spremljali svetlejši trenutki, toda avgusta 1932 se je stanje tako poslabšalo, da je samo še životaril v bolnišnici in zavetišču. V družinski krog se je vračal na redke čase, dokler ni 25. februarja 1956 preminil.

Pokopan je na ljubljanskih Žalah. Njegov grob je v sklopu skupnega spominskega obeležja Glasbene matice.

V dnevniku Ljudska pravica je bila objavljena naslednja osmrtnica:

»Klub slovenskih skladateljev z žalostjo naznanja, da je 25. februarja 1956 prenehal živeti

Ljubljana. Pod trančo. — Laibach.

Ljubljana
Živilski trg

nas slišati kdajkoli ne pred njim in ne za njim.

Zavedajoč se svoje veljave in brez kompromisov je utiral pot sodobnemu slovenskemu duhu.«

Lepak Opere
»Slovenskega
narodnega
gledališča« v
Ljubljani za
uprizoritev Črnih
mask ob dvajseti
obletnici prve
izvedbe,
leta 1957/58.

Učiteljica Karolina Leban

Mislím, da je osnovnošolska učiteljica Karolina Leban odigrala zelo pomembno vlogo v življenju Marija Kogoj kot dečka v času, ko

ni bilo videti pred njim neke pomembne prihodnosti, zato ji posvečam naslednje vrstice.

Rodila se je v Tolminu 29. aprila 1869. Osnovno šolo je končala leta 1881, nato je obiskovala v šolo pri uršulinkah v Ljubljani, kjer si je pridobila diplomu osnovnošolske učiteljice. Namestitev je dobila v Kanalu, kjer je poučevala 36 let, tj. od leta 1891 do 1927. Kanal je zapustila samo kot begunka med prvo svetovno vojno, ker so tam potekale vojne operacije.

Tudi v času, ko je ozemlje pripadlo Italiji, je med službovanjem spremljala razvoj številnih generacij in nadaljevala s poukom v slovenščini. Hotela je ne samo izobraževati, marveč tudi izoblikovati v njih narodno zavest. Fašistični režim jo je zato preganjal in pregnal v notranjost Italije. Ko pa se je vrnila v Kanal, je nadaljevala

SRNAVNISKO NALEDNICE TRGIZNAŠEHO LUBJANA

Abonma red. C (4) V soboto, 25. januarja 1954 Prodajna 75 (obročna)

OPERA

Ekspozicija ob 19 Zateček ob 19.30 Konec ob 22

Marij Kogoj

ČRNE MASKE

OPERA V DVEH DEJANJH (3 AKTA) — BESEDILA PO DRAMI LEONIDA ŠKOFARJEVA — MUZIKA JOŽP VIDMAR — DILAMATURGO IN GLASBENO PREDVODJA HENRIK LEHOBENSKY IN SAMO HUBAD

Dirigenti: SAMO HUBAD

Leopold, vojvoda od Sardinije	SAMO HUBAD	Silva	ANTON PETER
Ustavni svetnik	LJUDIŠ KAPRAL	Karel	SLAVKO HINJELJ
Ustavni svetnik, Lombardejski knez	VANJA LEHOBENSKA	Karolina	NEVKA POLJAKOVA
Regent	LAHLO KAMBERG	Kraljica kralja	ANDE AMBROGIČ
Politični svetnik	FRIGERIO LEHMA	Fašisti	FRIGERIO LEHMA
Russki svetnik	MIRKO HAJNAN	Stari	KARLO GABRELIČ
Lovčan II.	FRANČ LANGER	Pravnik	ANDE GABRELIČ
Ustavni svetnik	VLADKA KAMBERG	Pravnik	JOŽP GABRELIČ
Enkaj	VANJA ZEMERJAN	Prav. svetnik	VLADKO HINJELJ
Bela maska	BOJENA GLAVAROVA	Prav. svetnik	MIROSLAV KAS
Črna maska	MAJNA SEVŠKAVA	Prav. svetnik	MIRKO ČERNIČIČ
Črna maska		Prav. svetnik	

Maska št. 19 je Lombardejski knez. Črna maska št. 20 je Lovčan II. Črna maska št. 21 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 22 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 23 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 24 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 25 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 26 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 27 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 28 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 29 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 30 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 31 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 32 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 33 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 34 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 35 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 36 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 37 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 38 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 39 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 40 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 41 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 42 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 43 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 44 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 45 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 46 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 47 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 48 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 49 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 50 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 51 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 52 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 53 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 54 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 55 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 56 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 57 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 58 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 59 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 60 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 61 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 62 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 63 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 64 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 65 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 66 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 67 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 68 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 69 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 70 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 71 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 72 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 73 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 74 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 75 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 76 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 77 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 78 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 79 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 80 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 81 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 82 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 83 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 84 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 85 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 86 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 87 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 88 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 89 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 90 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 91 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 92 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 93 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 94 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 95 je Ustavni svetnik.

Črna maska št. 96 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 97 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 98 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 99 je Ustavni svetnik. Črna maska št. 100 je Ustavni svetnik.

kmečka opravila na Potravnem. Čeprav je bila nevarnost vedno navzoča, se je zanesel na sovaščane.

Toda 21. decembra 1943 se je na Potravnem nenadno pojavila četa divizije nemška

Leta 1958 so se njegovemu spominu oddolžili z odkritjem spomenika

**DNE 22.12.1943 SO NEMCI,
PO ZAHREBTNI IZDAJI, NA TEM
MESTU USTRELILI BORCA-AKTIVISTA
KOGOJ VALENTINA
IZ POTRAVNEGA.**

SLAVA NJEGOVEMU SPOMINU!

**KRAJEVNI ODBOR ZB. NOV:
KANAL.**

Kanal
*Spominska plošča
na kraju, kjer je bil
ustreljen Valentin
Kogoj.*

Kanal, 1946
*Prebivalci
Potravnega
na spominski
slovesnosti.
Tretja z leve
je Cecilija Kogoj,
mati ustreljenega
Valentina.*

Wolf, ki je delovala na območju Kanala.

Iz pričevanj vaščanov je razvidno, da so prišli z določenim namenom:

*zahtevali so
Valentina Kogoja.*

Šlo je torej za izdajstvo.

Obkolili so vas in počakali, da se je Valentin vrnil s polja.

Planili so nadenj, ga odvlekli na poveljstvo v Kanal in ga tam mučili. Naslednjega dne, 22. decembra, so ga ustrelili ob zidu starega vojaškega pokopališča.

Grob so prekrili le s pedjo zemlje.

OPUS SKLADATELJA MARIJA KOGOJA

Iz teh Kogojevih misli se da jasno sklepati na intenzivnost njegovega notranjega doživljanja, ki je prav v Črnih maskah, v katerih je upodobil razvoj vsakdanjega človeka v duhovnega, doživela svoj vrhunec. Osrednja ideja je iskanje novega človeka; skozi glasbo naj se rešijo zapletena vprašanja človekove duševnosti, saj ta šele v blaznosti pokaže svoj pravi obraz.

Kot primeren libreto si je Kogoj izbral simbolistično dramo bivanjske stiske sodobnega človeka Leonida N. Andrejeva (1871–1919) v prevodu Josipa Vidmarja. V njej dramski junaki niso bili človeški značaji, temveč simboli, prispodobne odnosov med ljudmi, znamenja čustvenih stanj in razmišljanj, duhovne biti in veselja duše. Maske so slike vsega, kar nosimo globoko v sebi, ter vsega, kar nas obdaja. In *Črne maske* je potrebno razumeti kot očiščenje in prerojenje. Tako lažje razumemo mučno in težko rapoloženje Kogojeve muzike, ki nas vodi h končnemu sporočilu umetnine, ognju, ki prinaša razdejanje in razum.

Kritike vseh treh uprizoritev (1929, 1957 in 1990) kažejo, kako temeljite so bile priprave nanje in opozarjajo, kako pomembna je Kogojeva glasba. Delo pomeni sestavni del evropskega ekspresionizma in dopolnjuje njegov operni krog še z *Wozzeckom* (1921) Albana Berga ter *Nosom* (1928) in *Lady Macbeth Mcenskega okrožja* (1932) Dimitrija Šostakoviča.

VSEBINA ČRNIH MASK, OPERE V DVEH DEJANJIH IN PETIH SLIKAH

Glavni junak – vojvoda Lorenzo se pogreza v svet, kamor mu okolica ne more več slediti. Pri tem se mu odkrivajo prave nravi in resnice njegovega življenja. Vesolje duha se mu kaže razklano med svetlobo (razum) in temo (brezumnost, črne maske), med dobrim (ljubezen, glasba, Francesca) in zlim (povabljeni gostje, dvojnik, ki ga ubije), med Gospodom (rešitvijo v plemenitost in čistost) ter Satanom (pogubljenje v niču in duševni praznini).

1. Dejanje

1. slika: Dvorana na gradu vojvode Lorenza

Večer je in graščina je praznično razsvetljena; vojvoda Lorenzo prireja pirovanje v maskah; vse je na nogah, maske prihajajo v neverjetnih preoblekah. Lorenzo ne spozna nobene, celo svoje žene in služabnikov ne več. Le dvorni norček Ecco nosi svoj obraz in gostje mu zabrusijo: »Ta grad je naš«. Celo glasba o vladarju sveta se sprevrže v himno Satanu. Lorenzo v grozi kriči, da on take glasbe ni pisal. K ognju prihajajo nepovabljene *črne maske*, znanilke spopada med svetlobo in temo.

2. slika: Knjižnica v grajskem stolpu

Zbegani vojvoda med listinami in dokumenti išče svoje poreklo. Ko izve, da ga je mati spočela z zapitim konjskim hlapcem, v prostor plane njegov dvojnik in Lorenza do smrti zabode.

2. Dejanje

3. slika: Dvorana na gradu vojvode Lorenza

Temni se in po kotih se plazijo črne in rdeče maske, maskirani gostje zahtevajo odgovore. Krik o umoru Lorenza preseka temo. Lorenza obraz ne uboga več, okamenel je. Skozi vrata vdrejo črne maske, v zmedi se ugasnejo luči.

4. slika: Grajska kapela

V grajski kapeli polože Lorenza na mrtvaški oder, ob katerem straži njegov odmaknjeni duh. Le zvesti Ecco je poleg in sklene postati njegov očiščevalni ogenj.

Kazalo

Zakaj sem se poglobil v preteklost?	5
<i>Zemljevid Soške doline</i>	6
Soška dolina	7
<i>Zemljevid z imeni vasi, ki jih obravnava kronika</i>	8
Zgodovina in navade v vaseh srednjega Posočja, kjer so živeli Kogojevi	9
Ročinj	9
Kanal	14
Ajba	16
Prebivalstvo	18
Prometne zveze in trgovina	20
Dajatve v tistih časih	20
Pomembnost cerkvenih matičnih knjig	24
Iz »liber baptizatorum« (matične knjige rojstev)	24
Iz »liber matrimoniorum« (matične knjige porok)	25
Iz »liber mortuorum« (matične knjige umrlih)	25
Novo pokopališče	26
Potravno	27
Zgodovinski podatki	27
<i>Faksimile katastrskega orisa za Potravno, leta 1820</i>	28
Naselje	29
Kmetovanje	30
Obrt in zidarstvo	30
Mlini	31
Cerkev sv. Vida	32
<i>Potravno – Ajba: mlini in druge krajevne zanimivosti</i>	33
Cerkvica sv. Petra	34
Domačija Kogojevih	36
<i>Izvoleček iz katastrske knjige za Potravno in parcelne številke</i>	40
<i>Lastniki stavb, hišna imena in namembnost stavb v letu 1993</i>	41
<i>Izpisek iz državnega arhiva v Trstu iz leta 1822</i>	42

Rodovnik Kogojevih	43
Neposredni potomci	43
Nekaj pripomb o vlogi botrov in priimkih	48
Stranski veji	49
I. Družina skladatelja Kogoja	49
Anagrafski podatki	
in izvlečki iz cerkvenih matičnih knjig	51
Omemba Ivane, Štefanove sestre	53
Marij Kogoj	54
Učiteljica Karolina Leban	65
Marij Kogoj, kot se ga spominja sin	66
II. Šušterjevi Kogoji	69
Valentin Kogoj	71
Opus Marija Kogoja	77
Vsebina Črnih mask, opere v dveh slikah in petih slikah	71
Viri	83
Rodovnik Kogojevih	<i>priloga na koncu knjige</i>